

Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za
sprovođenje Nacionalne strategije
upravljanja kvalitetom vazduha
za 2018. godinu

jun 2019.

I) INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU OPERATIVNIH CILJEVA I PRATEĆIH INDIKATORA UČINKA

Nacionalna strategija upravljanja kvalitetom vazduha usvojena je 2013. godine, sa Akcionim planom za period 2013-2016. godina. O sprovođenju Akcionog plana redovno je izvještavano na godišnjem nivou, a uz završni izvještaj kojim je obuhvaćen cjelokupan period pokriven Akcionim planom, donijet je novi Akcioni plan za period 2017-2020. godina. Strategijom su definisani operativni ciljevi, i to:

- **Operativni cilj 1:** Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira, izgradnja kapaciteta za upravljanje kvalitetom vazduha;
- **Operativni cilj 2:** Uspostavljanje strateškog okvira u oblasti upravljanja kvalitetom vazduha;
- **Operativni cilj 3:** Smanjenje emisija zagađujućih materija u vazduh.

Operativni cilj 1: Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira, izgradnja kapaciteta za upravljanje kvalitetom vazduha

Brojne aktivnosti (64.2%) čija je realizacija planirana tokom 2018. godine odnosile su se na ispunjenje ovog operativnog cilja, jer se za odgovarajuće strateško planiranje i postizanje strateškog cilja koji se odnosi na smanjenje zagađivanja vazduha moraju obezbijediti preduslovi koji podrazumijevaju usklađen i funkcionalan pravni okvir, dostupnost podataka o kvalitetu vazduha i emisijama zagađujućih materija u vazduh, izgrađene institucionalne kapacitete i dr.

Zbog kompleksnosti cilja, za potrebe ovog izvještaja¹ utvrđena su dva indikatora učinka:

Indikator učinka 1: Step en usklađenosti pravnog okvira sa relevantnom pravnom tekovinom EU;

Indikator učinka 2: Redovno izvještavanje o kvalitetu vazduha i emisijama zagađujućih materija u vazduh.

Usklađenost pravnog okvira sa relevantnom pravnom tekovinom EU značajna je u ovoj oblasti ne samo zbog postizanja ciljeva vezanih za kvalitet vazduha, već i da bi se omogućilo prikupljanje tačnih, pouzdanih i međunarodno uporedivih podataka na osnovu kojih se kreira politika ne samo na nacionalnom, već i na regionalnom i globalnom nivou imajući u vidu prekogranični prenos zagađenja vazduha.

Pravna tekovina EU u ovoj oblasti prilično je obimna. Ključni paket čine tri direktive o kvalitetu vazduha (2008/50/EC, 2004/107/EC i 2015/1480/EU) kojima se propisuje lista zagađujućih supstanci, njihove ciljne i granične vrijednosti i ostali standardi kvaliteta vazduha, način praćenja, referentne metode, kriterijumi za postavljanje mjernih mjesta, ciljevi kvaliteta podataka i dr. Pored toga, Direktivama 98/70/EC, 1999/32/EC i (EU) 2016/802 uređena je oblast kvaliteta goriva, a Direktivama 94/63/EC, 2009/126/EC 2014/99/EU pitanje emisije lako isparljivih organskih jedinjenja koje potiču od skladištenja, pretakanja i distribucije motornih benzina. Do juna 2016. godine na snazi je bila Direktiva 2001/81/EC o maksimalnim nacionalnim emisijama koja je stavljena van snage Direktivom 2016/2284/EU o smanjenju emisija određenih zagađujućih supstanci. Pored toga, u ovaj paket propisa spada i

¹ Indikatori učinka nisu utvrđeni Nacionalnom strategijom upravljanja kvaliteta vazduha koja je donesena 2013.

Direktiva o srednjim ložištima 2015/2193/EU, dok je Direktiva o industrijskim emisijama važna za ovu oblast, ali spada u propise o industrijskom zagađenju.

U Tabeli 2, u skladu sa *Metodologijom razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata*, Indikator učinka 1: "Stepen usklađenosti pravnog okvira s relevantnom pravnom tekovinom EU" izražen je broјčano i procentualno. Za polaznu vrijednost (na osnovu podataka za dvije godine koje prethode usvajanju Akcionog plana) uzeta je vrijednost od 70%, u trenutku kada je 7 od 10 važećih Direktiva bilo potpuno usklađeno sa domaćim pravnim okvirom. Imajući u vidu da se pravni okvir EU u oblasti životne sredine stalno mijenja i unapređuje, dostizanje pune usklađenosti zapravo predstavlja pokretnu metu. Tokom 2016. godine EU je u ovoj oblasti donijela 2 vrlo važne direktive, kao što je prikazano u Tabeli br. 1.

Tokom 2017. i 2018. godine postignuta je puna usklađenost sa Direktivom 2015/1480/EU o referentnim metodama, validaciji podataka i lokacijama mjernih mjesta, kao i sa Direktivom 2016/802/EU o smanjenju sadržaja zagađujućih materija u brodskim gorivima, tako da je učinak uvećan za 13.3%.

Tabela 1: Pregled usklađenosti zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU u oblasti zaštite vazduha

	2015		2018	
1	Direktiva 94/63/EC o kontroli emisija isparljivih organskih jedinjenja koje proizlaze iz skladištenja benzina i njegove distribucije od terminala do benzinskih stanica	potpuno usklađeno	Direktiva 94/63/EC o kontroli emisija isparljivih organskih jedinjenja koje proizlaze iz skladištenja benzina i njegove distribucije od terminala do benzinskih stanica	potpuno usklađeno
2	Direktiva 98/70/EC o kvalitetu benzinskih i dizel goriva i izmjeni Direktive 93/12/EEZ	potpuno usklađeno	98/70/EC o kvalitetu benzinskih i dizel goriva i izmjeni Direktive 93/12/EEZ	potpuno usklađeno
3	1999/32/EC o smanjenju sadržaja sumpora u određenim tečnim gorivima i o izmjeni Direktive 93/12/EEZ	potpuno usklađeno	1999/32/EC o smanjenju sadržaja sumpora u određenim tečnim gorivima i o izmjeni Direktive 93/12/EEZ	<i>Direktiva je stavljena van snage u maju 2016.</i>
4	2001/81/EC o nacionalnim maksimalnim emisijama za određene zagađujuće materije	potpuno usklađeno	2001/81/EC o nacionalnim maksimalnim emisijama za određene zagađujuće materije	<i>Direktiva je stavljena van snage u junu 2016.</i>
5	2004/107/EC o arsenu, kadmijumu, živi, niklu i policikličkim aromatičnim ugljovodonicima u vazduhu	potpuno usklađeno	2004/107/EC o arsenu, kadmijumu, živi, niklu i policikličkim aromatičnim ugljovodonicima u vazduhu	potpuno usklađeno
6	2008/50/EC o kvalitetu vazduha i čistijem vazduhu u Evropi	potpuno usklađeno	2008/50/EC o kvalitetu vazduha i čistijem vazduhu u Evropi	potpuno usklađeno
7	2009/126/EC o fazi II. prikupljanja benzinskih para tokom punjenja motornih vozila gorivom na benzinskim stanicama	potpuno usklađeno	2009/126/EC o fazi II. prikupljanja benzinskih para tokom punjenja motornih vozila gorivom na benzinskim stanicama	potpuno usklađeno

8	2014/99/EU o izmjeni Direktive 2009/126/EZ o fazi II. prikupljanja benzinskih para tokom punjenja motornih vozila gorivom na benzinskim stanicama radi prilagođavanja tehničkom napretku	neusklađeno	2014/99/EU o izmjeni Direktive 2009/126/EZ o fazi II. prikupljanja benzinskih para tokom punjenja motornih vozila gorivom na benzinskim stanicama radi prilagođavanja tehničkom napretku	potpuno usklađeno
9	2015/1480/EU o izmjeni određenih priloga direktiva 2004/107/EZ i 2008/50/EZ o utvrđivanju pravila za referentne metode, validaciju podataka i lokaciju mjernih mjesta za ocjenjivanje kvaliteta vazduha	neusklađeno	2015/480/EU o izmjeni određenih priloga direktiva 2004/107/EZ i 2008/50/EZ o utvrđivanju pravila za referentne metode, validaciju podataka i lokaciju mjernih mjesta za ocjenjivanje kvaliteta vazduha	potpuno usklađeno
10	2015/2193/EU o ograničenju emisija određenih zagađujućih materija u vazduh iz srednjih ložišta	neusklađeno	2015/2193/EU o ograničenju emisija određenih zagađujućih materija u vazduh iz srednjih ložišta	djelimično usklađeno
11			2016/802/EU o smanjenju sadržaja sumpora u određenim tečnim gorivima	potpuno usklađeno
12			2016/2284/EU o smanjenju nacionalnih emisija određenih zagađujućih materija u vazduh, o izmjeni Direktive 2003/35/EZ i stavljanju van snage Direktive 2001/81/EZ	neusklađeno

Pored realizovanih mjera koje su povezane s unapređenjem pravnog okvira, nerealizovana je mjera koja se odnosi na donošenje Uredbe o izmjenama i dopunama Uredbe o maksimalnim nacionalnim emisijama (transpozicija nove NEC direktive 2016/2284/EU). Realizacija ove mjere nije započeta jer ne postoje preduslovi za pravilnu transpoziciju i primjenu Direktive kojom treba utvrditi obavezujuće procenete smanjenja emisija određenih zagađujućih supstanci do 2030. godine i utvrditi obavezu praćenja i izvještavanja o postignutim smanjenjima. Da bi se ove vrijednosti utvrdile neophodni su podaci iz inventara zagađujućih materija u vazduh, kao i njegovo redovno ažuriranje da bi se mjerilo postignuto smanjenje. Naime, Agencija za zaštitu prirode i životne sredine redovno ne ažurira inventar emisija, tako da su posljednji dostupni podaci za 2011. godinu, i na osnovu njih se ne mogu utvrditi odgovarajuće projekcije emisija do 2030. godine. Ovaj problem usko je povezan sa još nekoliko mjera za ostvarivanje ovog operativnog cilja koje su opisane indikatorom učinka 2.

Kroz Zakon o industrijskim emisijama transponovana je Direktiva 2010/75/EU o industrijskim emisijama, koja nije uključena u ovaj indikator, jer u skladu s klasifikacijom evropskog prava životne sredine spada u oblast industrijskog zagađenja. Ovim zakonom djelimično je prenijeta Direktiva 2015/2193/EU o ložištima srednjeg kapaciteta. Nakon donošenja Zakona o industrijskim emisijama ostvariće se puna transpozicija ove direktive kroz odgovarajuće podzakonske akte.

U Izvještaju Evropske komisije o napretku Crne Gore u procesu EU integracija za 2019. godinu navodi se da je: „u oblasti kvaliteta vazduha stepen usklađenosti sa zakonodavstvom EU uglavnom napredan“.

Što se tiče drugog pokazatelja učinka u ostvarivanju ovog cilja, koji je definisan kao redovno izvještavanje o kvalitetu vazduha i emisijama zagađujućih materija u vazduh, nije bilo jednostavno definisati indikator, jer su Nacionalnom strategijom upravljanja kvalitetom vazduha definisani samo indikatori rezultata, a ne i indikatori učinka. Pokušaj da se izgrađenost kapaciteta za upravljanje kvalitetom vazduha izrazi jednim indikatorom doveo je do razdvajanja faktora koji se na određene načine mogu kvantifikovati i dovesti u vezu sa mjerama predviđenim za realizaciju u izvještajnom periodu. Stoga je indikator izražen kroz tri veličine: broj automatskih stanica za praćenje kvaliteta vazduha, redovno izvještavanje o kvalitetu vazduha i emisijama zagađujućih materija (posljednji dostavljeni izvještaj).

U skladu sa podacima datim u Tabeli 2, broj automatskih stanica za praćenje kvaliteta vazduha ostao je nepromijenjen, iako je o proširenje mreže za praćenje kvaliteta vazduha sa tri nova mjerna mjesta u toku. U okviru IPA projekta kroz koji se vrši nabavka nove opreme vrijedne €1 milion, instalirani su novi analizatori na postojećim mjernim mjestima a instaliranje novih automatskih stanica i analitičke opreme je započeto. Takođe, izvršene su sve neophodne pripremne radnje kao što je redovna revizija zona kvaliteta vazduha i donošenje propisa kojim su utvrđene nove lokacije mjernih mjesta. Nakon opremanja svih mjernih mjesta novim uređajima očekuje se unaprijeđenje kvaliteta podataka, konkretno veća teritorijalna i vremenska pokrivenost podacima. Tokom protekle godine vršeno je redovno izvještavanje o kvalitetu vazduha i dostavljen Godišnji izvještaj za 2017. godinu Evropskoj agenciji za životnu sredinu.

Treći podindikator korišćen je da se ukaže na značajnu stagnaciju vezanu za izvještavanje o emisijama zagađujućih materija u vazduh koje se ne sprovodi od 2013. godine od strane Agencije za zaštitu prirode i životne sredine.

Kao što je već navedeno, činjenica da su posljednji dostupni podaci o emisijama zagađujućih materija u vazduh iz 2011. godine onemogućava brojne druge planirane aktivnosti, kao što je izrada projekcija emisija, utvrđivanje obaveznih smanjenja na nacionalnom nivou, donošenje nove Uredbe o maksimalnim nacionalnim emisijama (transpozicija Direktive 2016/2284/EU), izrada Programa kontrole zagađivanja u skladu s tom direktivom, kao i izvještavanje o efektima mjera za smanjenje emisija zagađujućih materija u vazduh sprovedenih na osnovu ovog Akcionog plana.

Sve navedene aktivnosti predstavljaju završno mjerilo za pregovore u okviru Poglavlja 27 u toku kojih je neophodno da Crna Gora i EU postignu dogovor o stepenu smanjenja emisija zagađujućih materija u vazduh na koje će se Crna Gora obavezati u skladu s Direktivom 2016/2284/EU.

Tokom izvještajnog perioda obezbjeđena je dalja izgradnja kapaciteta za kontrolu brodskih goriva na plovnim objektima, koju vrše inspektori pomorske sigurnosti. Ovaj konkretan napredak ne može se mjeriti kroz redovno izvještavanje, jer ono još nije obavezno za Crnu Goru u skladu s Direktivom 2016/802/EU, a vrši se preko posebnog informacionog sistema THETIS Evropske unije. Izvještavanje o kvalitetu goriva vrši se redovno na nacionalnom nivou i obuhvata kvalitet brodskih goriva na mjestima distribucije.

Operativni cilj 2: Uspostavljanje strateškog okvira u oblasti upravljanja kvalitetom vazduha

Indikator učinka za ovaj operativni cilj definisan je kao stepen sprovođenja mjera predviđenih strateškim dokumentima i izražen brojčano i procentualno u odnosu na mjere predviđene akcionim planovima za sprovođenje Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha. U izvještajnom periodu potpuno ili djelimično je sprovedeno 8 od 14 planiranih mjera, što predstavlja učinak od **57.1%**. U skladu sa Metodologijom razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata, u Tabeli za izvještavanje za početnu vrijednost je uzet stepen realizacije mjera tokom 2015. godine (66%). Imajući u vidu da je 2015. godina bila treća godina sprovođenja Akcionog plana za period 2013-2016. godina, ove dvije vrijednosti nisu uporedive. Ako se u obzir uzme samo Akcioni plan za period 2017-2020 godina, tokom 2017. godine realizovano je potpuno ili djelimično 8 od 43 mjere (18.6%) dok je ukupan učinak za 2017. i 2018. godinu 16 od 43 mjere, odnosno **37.2%**. Ograničen napredak je ostvaren iz sljedećih razloga:

- realizacija paketa od 4 međusobno povezane mjere čija realizacija je uslovljena ažuriranjem inventara zagađujućih materija u vazduh nije započeta;
- Opština Nikšić nije dostavila Ministarstvu izvještaj o sprovođenju Plana kvaliteta vazduha za Opštinu Nikšić u periodu 2014-2017. godina i nije izradila ažurirani akcioni plan za period 2018-2021. godina. Stoga bi kroz Izmjene i dopune Zakona o zaštiti vazduha trebalo detaljnije utvrditi obaveze lokalnih samouprava u pogledu donošenja, sprovođenja i izvještavanja o mjerama predviđenim lokalnim akcionim planovima.

Operativni cilj 3: Smanjenje emisija zagađujućih materija u vazduh

Indikator učinka 1: Vrijednosti emisija zagađujućih materija po sektorima

Mjere iz ovog seta, namjenjene smanjenju emisija zagađujućih materija u vazduh uglavnom su dugoročne. Jedina mjera čije je sprovođenje planirano tokom 2018. godine je obnavljanje i zaštitnih zelenih zona oko industrijskih objekata i objekata u kojima se obavljaju djelatnosti koje utiču ili mogu uticati na kvalitet vazduha. Planirano je da se sprovođenje ove mjere prati kroz izvještaje ekološke inspekcije, međutim, ekološka inspekcija je naišla na probleme u realizaciji ove mjere zbog velikog broja slučajeva gdje ne postoji elaborat procjene uticaja na životnu sredinu ili postojećim elaboratom nisu utvrđene zaštitne zelene zone. Za primjenu ove mjere nije predložen novi rok dok se ne uspostavi mehanizam za njeno sprovođenje i praćenje u skladu sa zakonom.

Ipak, mjera je imala određeni efekat, na primjer, u krugu Kombinata aluminijuma Podgorica, podignuti su i obnovljeni zeleni zasadi, a kroz projekat "Moje drvo" koje realizuju Glavni grad, kompanija Amplitudo i gradsko preduzeće „Zelenilo“ obnovljene brojne zelene površine u Glavnom Gradu.

Ostale planirane mjere sprovode se duži vremenski period i to vrlo uspješno kao što je predstavljeno u tabeli – subvencionisana nabavka ekološki prihvatljivijih goriva i uređaja za grijanje obuhvatila je oko 2000 domaćinstava, započet je program "Energetski efikasan dom", a izgradnja biciklističke infrastrukture u Glavnom gradu privodi se kraju. Međutim, učinak koji je ostvaren sprovođenjem ovih mjera na smanjenje emisija zagađujućih materija u vazduh iz relevantnih sektora nije moguće izmjeriti zbog nedostatka podataka o emisijama kako u

pogledu polaznih vrijednosti (u tabeli su indikativno date vrijednosti za 2011. godinu) tako i kada su u pitanju aktuelne vrijednosti emisija. Imajući u vidu metodologiju izrade inventara emisija, čak i da je inventar emisija redovno ažuriran, najskoriji podaci dostupni u 2018. godini bili bi za 2016. godinu kada aktuelne mjere nisu ni bile sprovedene, tako da se učinak mjera za smanjenje emisija može mjeriti tek kroz dugoročnije trendove, sa veće vremenske distance od one koju nalaže redovno izvještavanje.

Tabela 2 – Tabela za izvještavanje

Strateški cilj: Zaštita vazduha od zagađivanja										
Operativni cilj 1: Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira, izgradnja kapaciteta za upravljanje kvalitetom vazduha										
Indikator učinka 1: Stepen usklađenosti pravnog okvira s relevantnom pravnom tekovinom										
Polazne vrijednosti (2015)				Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta			Vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta			
Potpuna usklađenost je postignuta sa 7 od 10 direktiva u oblasti kvaliteta vazduha ² (70%)				Potpuna usklađenost je postignuta sa 10 od 12 direktiva u oblasti kvaliteta vazduha (83.3%)						
Aktivnost	Indikator rezultata	odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (s obrazloženjem)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period
1. Donijeti Uredbu o izmjenama i dopunama Uredbe o uspostavljanju mreže mjernih mjesta za praćenje kvaliteta vazduha (transpozicija Direktive (EU) 2015/1480)	Uredba o izmjenama i dopuni Uredbe o uspostavljanju mreže mjernih mjesta za praćenje kvaliteta vazduha objavljena je u Službenom listu Crne Gore", br. 064/18 od 04.10.2018. godine	MORT	I/2018	REALIZOVANO	IV/2018	/	€ 0	€ 0	/	
2. Donijeti Uredbu o izmjenama i dopunama Uredbe o maksimalnim nacionalnim emisijama		MORT	I/2018	NIJE REALIZOVANO	IV/2018	IV/2020 Ključni dio ove Uredbe su utvrđena smanjenja emisija na nacionalnom nivou	€ 0	€ 0	/	AZPŽS nije započela realizaciju ove realizaciju aktivnosti koje su preduslov

² Spisak direktiva dat je u Tabeli 1

(transpozicija nove NEC direktive)						koja se mogu utvrditi tek nakon finalizacije aktivnosti na ažuriranju inventara emisija i izrade projekcija				za donošenje ove uredbe. Stoga se ne može očekivati da će se aktivnost sprovesti tokom 2019. godine.
3. Donijeti Zakon o industrijskim emisijama (transpozicija IED Direktive i Direktive o srednjim ložištima)	Skupština Crne Gore je 6. marta 2019. godine donijela Zakon o industrijskim emisijama (Sl.list CG br. 17/19)	MORT	I/2018	REALIZOVANO	IV/2018		€ 30.000	€ 30.000	UNDP	
Indikator učinka 2: Redovno izvještavanje o kvalitetu vazduha i emisijama zagađujućih materija u vazduh										
Polazne vrijednosti (2015)					Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta		Vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta			
Broj automatskih stanica za praćenje kvaliteta vazduha: 7 Izvještavanje o kvalitetu vazduha prema Evropskoj agenciji za životnu sredinu: posljednji dostavljen izvještaj o kvalitetu vazduha dostavljen 2015. godine (sa podacima za 2014. godinu). Izvještavanje prema LRTAP Konvenciji: posljednji dostavljen izvještaj o inventaru emisija zagađujućih materija u vazduh dostavljen 2013. godine (sa podacima 1990-2011. godina).					Broj automatskih stanica za praćenje kvaliteta vazduha: 7 Izvještavanje o kvalitetu vazduha prema Evropskoj agenciji za životnu sredinu: posljednji dostavljen izvještaj o kvalitetu vazduha dostavljen 2018. godine (sa podacima za 2017. godinu). Izvještavanje prema LRTAP Konvenciji: posljednji dostavljen izvještaj o inventaru emisija zagađujućih materija u vazduh dostavljen 2013. godine (sa podacima 1990-2011. godina).					
Aktivnost	Indikator rezultata	odgovorna institucija	Datum početka	Status realizacije	Planirani	Novi rok za realizaciju	Planirana sredstva	Realizovana	Izvor finansiranj	Preporuke za

			spvođ enja		datum završet ka	(s obrazloženj em)		sredstva	a	naredni period
4. Izvršiti reviziju mreže za praćenje kvaliteta vazduha u okviru projekta IPA/2014/032-803.09/ME/Air Quality	U okviru IPA projekta "Jačanje kapaciteta za upravljanje kvalitetom vazduha u Crnoj Gori" izvršena je revizija mreže za praćenje kvaliteta vazduha i utvrđene reprezentativne lokacije za 10 mjernih mjesta.	MORT, AZPŽS	I/2018	REALIZOVANO	IV/2018	/	€ 100.000	€ 95.000	IPA 2014	/
5. Izrada inventara zagađujućih materija u vazduh za period 2012-2015, unaprijeđenje vođenja inventara acidifikujućih i eutrofikujućih zagađujućih materija i prekursora ozona, teških metala i POPs-ova		AZPŽS	I/2017	NIJE REALIZOVANO	I/2018	I/2020 Od 2013. godine inventar emisija zagađujućih materija u vazduh nije ažuriran i nije dostavljan Sekretarijat u Konvencije o prekograničnom prenosu zagađenja vazduha na	€ 0	€ 0	/	Imajući u vidu da AZPŽS nije započela realizaciju ove aktivnosti, ne može se očekivati da će se aktivnost sprovesti tokom 2019. godine

						velikim udaljenosti ma zbog nedovoljnih kapaciteta AZPŽS				
6. Izraditi projekcije emisija i uspostaviti maksimalne nacionalne emisije		AZPŽS	I/2018	NIJE REALIZOVANO	IV/2018	III/2020 Realne projekcije emisija na osnovu kojih treba uspostaviti obavezujuća smanjenja emisija na nacionalno m nivou mogu se izraditi tek nakon finalizacije prethodne mjere – izrade inventara emisija za period od 2012. godine nadalje.	€ 5000	€ 0	Budžet	AZPŽS nije započela realizaciju ove aktivnosti, ne može se očekivati da će se aktivnost sprovesti tokom 2019. godine
7. Izraditi bazu podataka o kolektivnim i individualnim ložištima u opštini Pljevlja sa podacima o lokaciji, snazi, vrsti goriva,		Opština Pljevlja	I/2018	NIJE REALIZOVANO	IV/2018					Izmjenama Zakona o zaštiti vazduha neophodno je preciznije utvrditi nadležnost

energetskoj efikasnosti ložišta i drugim podacima od značaja za utvrđivanje uticaja na kvalitet vazduha										i opština vezane za sprovođenje i izvještavanje o planovima kvaliteta vazduha
8. Organizovati dodatnu obuku lučkih vlasti za vršenje kontrole kvaliteta brodskih goriva	U saradnji sa EK i Evropskom agencijom za pomorsku sigurnost (EMSA) sa sjedištem u Lisabonu, organizovana je obuka za inspektore pomorske sigurnosti	MSP/Lučke kapetanije	I/2018	U TOKU	IV/2018	Dodatna praktična obuka koju će EMSA organizovati u Crnoj Gori planirana je u septembru 2019. godine	€ 30.000	€ 0	Troškove obuke pokriva EMSA/EU	
9. Nabaviti opremu i opremiti 7 postojećih i 3 nova mjerna mjesta u okviru državne mreže za praćenje kvaliteta vazduha	Realizacija projekta IPA/2014/032-803.09/ME/Air Quality je u završnoj fazi. U toku je instalacija nove mjerne opreme i tri nova mjerna mjesta	MORT/AZŽS	I/2018	U TOKU	IV/2018	III/2019	€ 1.000.000	€ 0	IPA 2014	
Operativni cilj 2: Uspostavljanje strateškog okvira u oblasti upravljanja kvalitetom vazduha										
Indikator učinka 1: Step sprovedenja mjera predviđenih strateškim dokumentima										
Step sprovedenja mjera predviđenih Akcionim planom za sprovođenje Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha u 2015. godini:						Step sprovedenja mjera predviđenih Akcionim planom za sprovođenje Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha u 2018. godini: Tokom 2017. godine realizovano je u				

Tokom 2015. godine realizovano je u potpunosti ili djelimično 6 od 9 planiranih mjera ³ (66%)				potpunosti ili djelimično 10 od 17 predviđenih mjera (58.8%)						
Aktivnost	Indikator rezultata	odgovor na institucij a	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planiran i datum završetka	Novi rok za realizaciju (s obrazloženjem)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period
10. Izraditi izvještaj o sprovođenju Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha u 2017. godini	Vlada Crne Gore je na 69. sjednici 22.03.2018. godine usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha za 2017. godinu.	MORT	I/2018	REALIZOVANO	I/2019	/	€ 0	€ 0	/	U skladu s utvrđenom zakonskom obavezom izvještavanja na godišnjem nivou za sve strateške dokumente, aktivnost izrade izvještaja o sprovođenju treba brisati iz Akcionog plana.
11. Usvojiti ažurirani Nacionalni plan implementacije Stokholmske konvencije (2017-2019)		MORT	I/2017	U TOKU	IV/2019	/	€ 200.000	€ 189.000	GEF – Globalni fond za životnu sredinu	Završena je javna rasprava za Ažurirani Nacionalni plan implement

³ Tokom 2015. godine sprovedene su mjere iz akcionog plana za period 2013-2017. godina.

										acije Stokholmske konvencije i dokument će se do krja juna dostaviti Vladi na usvajanje
12. Izraditi izvještaj o sprovođenju Plana kvaliteta vazduha za Opštinu Nikšić za period 2014- 2017. sa revizijom Akcionog plana		Opština Nikšić	I/2018	NIJE REALIZOVANO	IV/2018					Izmjenama Zakona o zaštiti vazduha neophodn o je preciznije utvrditi nadležnost i opština vezane za sprovođen je i izvještava nje o planovima kvaliteta vazduha
13. Izraditi Program za postepeno smanjenje nacionalnih emisija acidifikujućih i eutrofikujućih zagađujućih materija i prekursora		MORT	I/2018	NIJE REALIZOVANO	IV/2018	IV/2020 Ključni dio ovog Programa su mjere za postizanje smanjenja emisija na nacionaln om nivou	€ 20.000	€ 0	Budžet	

ozona (u skladu sa NEC direktivom)						koja se mogu utvrditi tek nakon finalizacije aktivnosti na ažuriranju inventara emisija i izrade projekcija				
Operativni cilj 3: Smanjenje emisija zagađujućih materija u vazduh										
Indikator učinka 1: Vrijednosti emisija zagađujućih materija po sektorima										
Polazne vrijednosti (2015)						Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta		Vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
Zbog nedostatka podataka za 2015 dati su podaci za 2011 . godinu: Sektor sagorijevanja goriva u malim ložištima: CO 14,548 t PM 10 2,006 t PM 2.5 1,996 t SOx 553 t Sektor sagorijevanja goriva u industriji: CO 138 t PM 10 5 t PM 2.5 3 t SOx 94 t Sektor drumskog saobraćaja CO 302 t PM 10 302 t PM 2.5 257 t NOx 104 t						Nema podataka.				
Aktivnost	Indikator rezultata	odgovorna institucija	Datum početka sprovo	Status realizacije	Planirani datum završet	Novi rok za realizaciju (s	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period

			denja		ka	obrazloženje)				
14. Obnoviti zaštitne zelene zone oko industrijskih objekata i objekata u kojima se obavljaju djelatnosti koje utiču ili mogu uticati na kvalitet vazduha	Kao indikator rezultata ove aktivnosti definisani su izvještaji ekološke inspekcije. Međutim, ekološka inspekcija nije imala dovoljno osnova u mjerama propisanim elaboratima o procjeni uticaja na životnu sredinu da prati ovaj indikator.	Operateri	I/2018	NIJE REALIZOVANO	IV/2018	/				Za ovu mjeru nije utvrđen novi rok za sprovođenje dok se ne uspostavi odgovarajući mehanizam za praćenje sprovođenja.
15. Obezbjediti subvencionisanu nabavku ekološki prihvatljivijih goriva/uređaja za grijanje u opštini Pljevlja	Broj domaćinstava: 1010 sistema za grijanje na modernu biomasu, 145 solarnih sistema za grijanje vode, 243 fotonaponske ćelije, ukupno u CG; 550 domaćinstava u Opštini Pljevlja u 2018. je koristilo subvencionisan	MORT/MEK/O pština Pljevlja	I/2017	U TOKU	IV/2020		€2.500.000	€ 605.000 \$ 1.000.000 €417.000 € 118 873 sezona grijanja 2017/2018 Ukupno:€ 2,140.873*	Donacije kroz projekat ENERGY-WOOD i MONTESOL, Solarni katuni budžetska sredstva/O pština Pljevlja	

	a goriva (pelet)									
16. Obezbjediti finansijsku podršku fizičkim licima za investicije u oblasti energetske efikasnosti (potrebno je obezbijediti dalji razvoj mehanizama podrške na državnom i lokalnom nivou-kreditne linije, namjenski fondovi, subvencije i dr.)	Ministarstvo ekonomije obezbijedilo je sredstva u iznosu od 120.000 eura u cilju realizacije programa „Energetski efikasan dom“, čija realizacija je počela u oktobru 2018. godine.	MEK	IV/2018	U TOKU	IV/2020		€ 120.000	nema podataka	Budžet	
17. Nastaviti projekat izgradnje biciklističke infrastrukture u Podgorici	Podgorica već ima preko 12 km postojeće infrastrukture, a izgradnjom posljednjeg od pet projektovanih koridora će imati oko 15 km.	Glavni grad	I/2017	U TOKU	IV/2020	/	€1.000.000	€ 925.000	Budžet glavnog grada/donacije	Glavni grad je u Budžetu za 2019. godinu predvidio 10.000 eura za subvencioniranje kupovine bicikala u visini od 50 odsto, a najviše do 100 eura, putem javnog poziva. Do sada je

										kroz projekat "Podgorica na dva točka" dodjeljena subvencija za 142 bicikla.
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

* Ukupna suma utrošena na programe ENERGY WOOD i MONTESOL (€1,605.000) odnosi se na cijelu teritoriju Crne Gore

PREPORUKE ZA NAREDNE FAZE SPROVOĐENJA STRATEŠKOG DOKUMENTA

Kao što je već naglašeno u prošlogodišnjem Izvještaju o o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha, neophodno je izraditi inventar zagađujućih materija u vazduh za period 2012-2016, i unaprijediti vođenje inventara acidifikujućih i eutrofikujućih zagađujućih materija i prekursora ozona, teških metala i dugotrajnih organskih zagađujućih materija (POPs) u narednom periodu. Ova aktivnost predstavlja apsolutni prioritet, jer je usko povezana sa nekoliko mjera predviđenih u proteklom periodu i predstavlja osnovni preduslov za njihovu realizaciju. Naime, mjere čija je realizacija bila planirana tokom 2018. ne mogu se realizovati bez prethodnog ažuriranja inventara emisija, a to su:

- Izrada projekcija emisija i utvrđivanje stepena smanjenja emisija zagađujućih materija u vazduh (u skladu sa NEC Direktivom);
- Donošenje Uredbe o izmjenama i dopunama Uredbe o maksimalnim nacionalnim emisijama (transpozicija nove NEC Direktive);
- Izrada Programa za kontrolu zagađivanja vazduha (u skladu sa NEC Direktivom).

Pored navedenog, u okviru mjerila za Poglavlje 27 neophodno je izraditi analizu isplativih strateških aktivnosti za kontrolu emisija da bi se na osnovu nje postigao konačan dogovor sa EU o stepenu smanjenja emisija zagađujućih materija u vazduh koje Crna Gora treba da postigne do 2030. godine.

Kada se steknu preduslovi za izradu Programa za kontrolu zagađivanja vazduha, neophodno je razmotriti sinhronizaciju strateških dokumenata u oblasti zaštite vazduha, da bi se izbjeglo propisivanje istih mjera kroz Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha, lokalne planove kvaliteta vazduha i Program za kontrolu zagađivanja vazduha, kao i njihovo repliciranje kroz Akcioni plan za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu.

Jedna od ključnih mjera koja se takođe odnosi na izgradnju kapaciteta Agencije za zaštitu prirode i životne sredine odnosi se na razvoj kapaciteta za modeliranje kvaliteta vazduha.

Preporuka je da AZPŽS ozbiljno razmotri preraspodjelu i prekvalifikaciju postojećih kapaciteta ukoliko nije u mogućnosti da zaposli novo osoblje sa neophodnim znanjima i vještinama za izradu inventara emisija, projekcija emisija i modeliranje kvaliteta vazduha. Neophodno je naglasiti da ove poslove treba da obavlja isti tim koji radi na izradi inventara i projekcija emisija gasova sa efektom staklene bašte. Takođe treba razmotriti mogućnost angažovanja eksternih eksperata ("outsourcing") ili sprovođenje aktivnosti finansiranih donacijama da bi se previzašao postojeći nedostatak podataka i izbjeglo dalje produžavanje perioda bez izvještavanja o emisijama.

Takođe je važno unaprijediti kapacitete Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju u pogledu akreditacije laboratorije za analizu uzoraka vazduha i padavina u skladu s EMEP programom, kako bi svoje nadležnosti obavljali u skladu sa zakonom.